

## بررسی و تحلیل کیفیت محیط زندگی در سکونتگاه‌های غیررسمی (محلات کتی، سادات محله، موزیرج و هفت تن شهر بابل)

پری شکری فیروزجاه<sup>۱\*</sup>، مهدی غنی پور<sup>۲</sup>

۱ استادیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

۲ دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۵/۶/۵

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۲/۲

### چکیده

رشد سریع شهرها و توسعه کالبدی آنها موجب نزول کیفیت محیط زندگی بویژه در محلات خودرو شده است. از اینرو هدف از تحقیق حاضر بررسی میزان رضایتمندی ساکنان سکونتگاه‌های غیررسمی شهر بابل از کیفیت محیط زندگی است. روش مورد استفاده در تحقیق توصیفی-پیمایشی می‌باشد. این پژوهش براساس دو روش کتابخانه‌ای و میدانی صورت گرفته که در روش میدانی از پرسشنامه با طیف لیکرت بهره گرفته شده است. جامعه آماری سکونتگاه‌های غیررسمی شهر بابل شامل محلات موزیرج، کتی، هفت تن و سادات محله می‌باشند. حجم نمونه براساس فرمول کوکران ۲۸۲ نفر بدست آمده است. در این پژوهش، با استفاده از روش‌های آماری T-test و کای اسکوئر یک طرفه سعی گردیده میزان رضایتمندی ساکنان سکونتگاه‌های غیررسمی شهر بابل از کیفیت محیط زندگی در ۵ حوزه سکونت، اوقات فراغت، آمد و شد، امنیت و محیط زیست و بهداشت مورد بررسی قرار گیرد. نتایج بدست آمده نشان دهنده آن است که میزان رضایتمندی ساکنان محلات هدف از کیفیت محیط زندگی با میانگین ۲/۸ (با میانه نظری ۳) نامطلوب ارزیابی شده است. در این راستا میزان رضایتمندی از حوزه‌های تفریحی و اوقات فراغت، سکونت و محیط زیست و بهداشت کمتر از میانگین و حوزه‌های امنیت و آمد و شد کمی بیشتر از میانگین می‌باشد.

**کلید واژه‌ها:** کیفیت محیط زندگی، سکونتگاه‌های غیر رسمی، رضایتمندی، شهر بابل

### مقدمه

برای اولین بار در تاریخ، بیش از نیمی از مردم جهان، یعنی ۵۴ درصد در سال ۲۰۱۴، در شهرها زندگی می‌کنند، که پیش‌بینی می‌شود تا سال ۲۰۵۰ این نسبت به ۶۶ درصد افزایش یابد (UN/Habitat, 2014). در حال حاضر، حدود یک میلیارد نفر یا ۳۳ درصد از ساکنان شهری جهان در محله‌های فقیرنشین زندگی می‌کنند (Jones,

140:2012). از آنجاییکه سکونتگاه‌های غیررسمی بعنوان یک نوع غالب و مشخص از سکونتگاه‌های شهری کشورهای رو به توسعه می‌باشند، وضعیت عمومی زندگی شهری در کشورهای رو به توسعه، اوضاع نگران کننده ای را در دهه‌های گذشته به وجود آورده است. مسائلی چون افزایش شتابان جمعیت، رشد فقر، کاهش شاخص‌های کیفیت زندگی، ازدیاد بیکاری، رشد سکونتگاه‌های غیر رسمی (حاشیه نشینی)، آلودگی‌های زیست محیطی و ... شهرهای این کشورها را با بحران‌های متعددی روبرو ساخته است. از مهمترین مسائل بیان شده در شهرهای این کشورها، اسکان طیف گسترده ای از جمعیت مهاجر و کم درآمد، در نواحی آسیب پذیر شهرها است که زمینه را برای بروز ناهنجاری‌ها و ناپایداری توسعه شهری تشدید کرده است (شیعه و همکاران، ۱۳۸۹: ۷۸).

هیئات زاغه‌ها را بعنوان گروهی از افراد توصیف می‌کند که فاقد حداقل یکی از موارد دسترسی به آب سالم، دسترسی به امکانات بهداشتی، زندگی در مناطق پرتراکم و شلوغ، کیفیت و دوام پایین خانه‌ها و امنیت تصرف زمین باشند (UN/Habitat, 2014). به عقیده رعنا (۲۰۱۳) روند شهرنشینی با گسترش اسکان غیررسمی مرتبط است که آن هم بطور مستقیم به گسترش افقی شهرها متصل است (Rana, 2013). هاجزمریر و کرم (۲۰۰۶) سکونتگاه‌های غیررسمی را بعنوان شهرکی از فقرای شهری که از طریق اشغال غیرمجاز زمین توسعه یافته‌اند تعریف می‌کنند (Huchzermeyer and Karam, 2006). علاوه براین، اسکان غیررسمی بعنوان مناطق ناسالم و پرازدحام در چشم‌انداز شهری در نظر گرفته‌اند. مطابق با نظر زیبلیم (۲۰۱۳) ارتباط نامطلوبی بین سه مفهوم شهرنشینی، بیکاری و سکونتگاه‌های غیررسمی وجود دارد (Ziblim, 2013). در این ارتباط برونوت و پنلوسا (۲۰۱۲) با قبول سه مفهوم زیبلیم، معتقداند که جمعیت بیکار در جستجوی شغل تمایل به اقامت در مناطق شهری را دارند در نتیجه زمانی که نتوانستند محل اقامت اولیه خود را خریداری کنند، به اسکان غیررسمی روی می‌آورند (Brunt and Penelosa, 2012). از اینرو سکونتگاه‌های غیررسمی شامل مسکن خودرو و بدون هویت قانونی است که در اطراف شهرها به طور نامنظم پراکنده شده‌اند (هادیزاده بزاز، ۱۳۸۲: ۱۵) و در بسیاری از کشورهای دنیا بویژه کشورهای رو به توسعه میلیون‌ها نفر در اینگونه سکونتگاه‌ها زندگی می‌کنند (Olajide, 2010: 827).

یکی از مهمترین مشکلات مناطق حاشیه، کیفیت پایین زندگی شهری در این محله‌هاست. همزمان با افزایش جمعیت و رشد شهرنشینی، حاشیه شهرها با مشکلات بسیاری به ویژه در زمینه مسائل اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی مواجه شدند که به طور کلی منجر به کاهش کیفیت زندگی شهری در این مناطق شده است (کوکبی، ۱۳۸۶: ۷۶).

شهر بابل در سال‌های اخیر رشد شتابان و لجام گسیخته‌ای داشته و به علت داشتن رشد طبیعی جمعیت، مهاجرپذیری، گسترش خدمات، جایگاه دوم سیاسی و اداری این شهر در استان مازندران، تحولات جمعیتی و کالبدی زیادی بخود دیده است. بطوریکه جمعیت این شهر از نفر در سال ۱۳۳۵ به ۲۱۹۶۶۷ نفر در سال ۱۳۹۰ رسیده است. مطالعات نشان می‌دهد که از کل مساحت ۳۰۳۶/۶ هکتاری (۳۰۳۶۰۰۰ مترمربع) شهر بابل ۶۹۳ هکتار یعنی ۲۲٫۸ درصد از مساحت شهر دارای اسکان غیررسمی بوده که از این میان محلات موزیرج، کتی، سادات محله و هفت تن با ۴۳۲۲۴ نفر جمعیت و مساحتی حدود ۵۵۰۰ مترمربع در نیمه جنوبی شهر بابل قرار دارند. محله کتی غربی، سادات محله و تا حدودی موزیرج به دلیل قرار گرفتن در امتداد جاده‌ی خروجی از بابل و عدم محدودیت

فیزیکی برای توسعه، با جذب مهاجر در حال رشد می‌باشند. ساخت‌وسازهای بی‌رویه و خودرو و غیرمجاز با کالبدی ناپایدار در مرز محلات مذکور به وضوح قابل مشاهده است. این محلات دارای مشکلاتی عمدتاً در ارتباط با فضاهای فرهنگی - ورزشی، پارک و فضای سبز به طور مشخص عدم وجود سالن‌های ورزشی، کتابخانه، استخر می‌باشند. سرانه فضای درمانی نیز در محلات هدف بسیار ناچیز بوده و در اکثر محلات این نسبت حتی به ۰/۰۱ مترمربع به ازای هر نفر هم نمی‌رسد. علاوه بر مشکلات فوق نیازهای دیگر مانند بهبود کیفی آسفالت کوچه‌ها و کوی‌های فرعی، تنظیف دائمی معابر نیز وجود دارد. در همین راستا تحقیق حاضر با هدف بررسی میزان رضایتمندی ساکنان سکونتگاه‌های غیررسمی شهر بابل از کیفیت محیط زندگی صورت گرفته است. از اینرو این پژوهش سعی بر آن دارد تا به این سؤال پاسخ دهد که میزان رضایتمندی ساکنان سکونتگاه‌های غیررسمی از کیفیت محیط زندگی‌شان در محلات هدف چگونه است؟

### پیشینه تحقیق

در رابطه با موضوع پژوهش، مطالعات متعددی در داخل و خارج کشور انجام پذیرفته است که در ذیل به جدیدترین آنها خواهیم پرداخت.

داداش پور و علی زاده (۱۳۸۹) در مقاله‌ای تحت عنوان رابطه بین امنیت تصرف و کیفیت مسکن در سکونتگاه غیررسمی اسلام‌آباد شهر تهران به بررسی کیفیت مسکن در سه شاخص کالبدی مساحت زیربنا، نوع مصالح و پوشش سقف پرداخته‌اند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد بین امنیت تصرف و کیفیت مسکن رابطه مستقیم و مثبتی وجود دارد و عامل فقدان شبکه‌های حمایتی از عوامل اصلی در کاهش امنیت تصرف می‌باشد (داداش پور و علی‌زاده، ۱۳۸۹: ۴۲-۳۱).

اسماعیل پور (۱۳۸۹) پژوهشی را تحت عنوان بررسی وضعیت مسکن در سکونتگاه‌های غیررسمی و ارائه راهبردهای ساماندهی آن‌ها (نمونه موردی محله حسن‌آباد یزد) انجام داده است بر اساس نتایج تحقیق بخش عمده مسکن در سکونتگاه غیررسمی حسن‌آباد، مرمتی و با مصالح کم دوام و دست دوم و فاقد پروانه ساخت هستند. همچنین، استقرار گروه‌های درآمدی پایین موجب حاکمیت ساخت‌وسازهای غیرحرفه‌ای، طولانی شدن دوره ساخت و کاهش توان تولید مسکن در این محدوده شده است. لذا، هرگونه تلاش در جهت زدودن چهره فقر از محله می‌تواند گامی موثر در راستای کاهش مشکلات مسکن مجموعه تلقی شود (اسماعیل پور، ۱۳۸۹: ۱۱۲-۹۵).

شکوهی و همکاران (۱۳۹۲) پژوهشی را با هدف شناسایی عوامل موثر بر کیفیت زندگی شهری و بررسی ارتقای فرضی منطقه حاشیه نشین محله پنج تن آل عبا در شهر مشهد با گذشت زمان انجام داده‌اند. نتایج بیانگر آن است که بین سابقه سکونت و ارتقای کیفیت زندگی رابطه معناداری وجود ندارد. همچنین، تفاوت معناداری در میزان رضایتمندی نسل اول و دوم ساکن در این منطقه دیده نمی‌شود. در نهایت یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند که به ترتیب شاخص‌های کالبدی و شاخص‌های اجتماعی و اقتصادی، دارای بالاترین میزان همبستگی نسبت به کیفیت زندگی شهری هستند (شکوهی و همکاران، ۱۳۹۲: ۸۰-۵۹).

زیاری و همکاران (۱۳۹۲) در مقاله‌ای تحت عنوان بررسی و تحلیل تطبیقی تفاوت‌های سکونتگاه‌های غیررسمی شیراز (موارد مطالعه شهرک بهار، مهدی آباد و سهل آباد)، با استفاده از ابزار پرسشنامه ویژگی‌های کالبدی، مسکونی، اقتصادی و اجتماعی سکونتگاه‌های غیررسمی در شهر شیراز را مورد بررسی قرار داده‌اند. نتایج بدست آمده نشان می‌دهد که بین میزان رضایتمندی از سکونت در محله با میزان رضایتمندی از مسکن ارتباط معنی‌داری وجود دارد (زیاری و همکاران، ۱۳۹۲: ۶۴-۳۹).

دنیل ویلیدیجریل در پژوهشی، چالش‌های از میان بردن سکونتگاه‌های غیررسمی در آفریقای جنوبی را مورد مطالعه قرار داده است و در آن به بررسی و حل و فصل وضعیت مسکن غیررسمی در شهرستان‌های کیبلز و باهیر پرداخته است؛ و نتایج نشان داده که چگونه مهاجرت‌های بی‌رویه و بی‌برنامه از روستا به شهرها و فروش غیرقانونی زمین‌های کشاورزی در این کشور باعث زوال زیست‌محیطی، اضطراب اجتماعی، تخریب اقتصادی و خشونت‌های شهری شده است (Weldegebriel, 2011: 1-27).

مولا و همکاران (۲۰۱۱) پژوهشی را در قالب برنامه بازسازی و توسعه مسکن در منطقه بارام فیسچرویل در سووتو آفریقای جنوبی انجام داده‌اند. یافته‌های پژوهش نشان داد که نارضایتی خاص در مورد کیفیت از واحدهای مسکن و دسترسی به خدمات عمومی و امکانات وجود دارد که سطح رضایت از مسکن را کاهش داده است و در نتیجه تاثیر منفی بر کیفیت زندگی ساکنان منطقه از محیط مسکونی شان گذاشته است (Moola, et.al, 2011: 138-143).

ناکور در سال ۲۰۱۳ در پژوهشی به بررسی چگونگی تغییرات فضاهای شهری در سکونتگاه‌های غیررسمی بوکال الجزایر و تاثیر آن بر بهبود کیفیت زندگی ساکنان و درک از امنیت محیط زندگی پرداخته است. نتایج بدست آمده از پژوهش نشان می‌دهد که بهبود کیفیت زندگی، بر درک ساکنان از امنیت در سکونتگاه‌های غیر رسمی تاثیرگذار می‌باشد (Naceur, 2013:400-408).

دارکی و کری یوکی در مطالعه‌ای بر کیفیت زندگی در محله زاغه نشین ماتار نایروبی به این نتایج دست یافته‌اند که ساکنان محله ماتار مدیریت مواد زائد، دسترسی به آب، برق، آموزش و پرورش و بهداشت و درمان را بعنوان ضروری‌ترین خدمات جهت افزایش کیفیت زندگی محله خود بیان داشته‌اند. همچنین در راستای بهبود ارائه خدمات، توجه به مسائل اقتصادی (اشتغال)، اجتماعی و فرهنگی (امنیت) جهت افزایش رضایتمندی از محیط زندگی را ضروری دانستند (Darkey and Kriuki, 2013: 207-219).

زیلیم در پژوهشی تحت عنوان پویایی و ارتقاء سکونتگاه‌های غیررسمی در آفریقای جنوبی با استفاده از روش کتابخانه‌ای به این نتایج رسیده که درحالی‌که بیش از نیمی از مردم این کشور در مراکز شهری زندگی می‌کنند ولی بیش از یک‌چهارم آن‌ها در آلونک‌ها ساکنند و از دسترسی به خدمات اساسی اجتماعی محروم می‌باشند و با مشکلاتی از قبیل فقر، بیکاری، بزهکاری، گسترش نابرابری‌های اقتصادی و عدم امنیت اجتماعی دست‌وپنجه نرم می‌کنند (Ziblim, 2013: 316-334).

اوکورو و اویی (۲۰۱۴) مطالعه‌ای را با هدف بررسی ادراک ساکنان از کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های غیررسمی در دو محله غیررسمی بندر هارکوت در کشور نیجریه انجام داده‌اند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند که

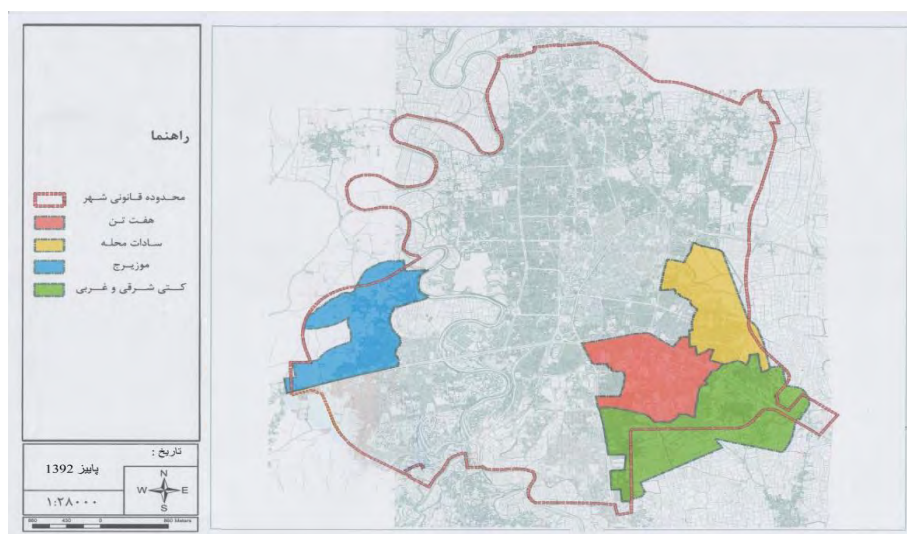
بهبود شرایط محله های مسکونی در بالا بردن کیفیت زندگی سکونتگاه های غیررسمی تاثیرگذار می باشد. در این راستا جهت رسیدن به رضایت ساکنین از کیفیت محیط زندگی، ارائه زیرساخت های عمومی و خدمات باید در نظر گرفته شوند (Wokekoro and Owei, 2014: 11-26).

## مواد و روش ها

روش تحقیق از نظر هدف کاربردی و بر اساس گردآوری داده ها توصیفی - پیمایشی است. شیوه گردآوری داده ها کتابخانه ای و میدانی است. از آنجایی که در روش میدانی از پرسشنامه در طیف پنج گزینه ای لیکرت (از کاملاً نامطلوب تا کاملاً مطلوب) استفاده گردید و رتبه های یک تا پنج به پاسخ ها داده شد عدد ۳ بعنوان میانگین پاسخ ها بدست آمد سپس میانگین بدست آمده با عدد ۳ مقایسه گردید. جهت پایایی پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده گردیده که مقدار آلفا ۰/۸۴۵ بدست آمد، که پایایی در حد خوب تایید می شود. شاخص های مورد بررسی در تحقیق شامل حوزه مسکن، حوزه آمد و شد، حوزه تفریح و اوقات فراغت، حوزه امنیت و حوزه محیط زیست و بهداشت می باشند. جامعه آماری تحقیق کلیه ساکنان و اهالی (مرد و زن) محلات غیررسمی (موزیرج، کتی، هفت تن و سادات محله) شهر بابل است. حجم نمونه براساس فرمول کوکران و بر پایه اطلاعات جمعیتی مرکز بهداشتی - درمانی شهر بابل در سال ۱۳۹۱، که این محلات دارای ۴۳۲۲۴ نفر جمعیت و ۱۱۸۴۴ خانوار بوده اند، ۲۸۲ نفر برآورد گردید. بمنظور بررسی میزان رضایتمندی ساکنان محلات هدف از کیفیت محیط زندگی، تجزیه و تحلیل داده های پرسشنامه با استفاده از آزمون های کای اسکوئر و T-test در محیط نرم افزاری spss صورت گرفته است.

## محدوده مورد مطالعه

بابل یکی از شهرهای مرکزی استان مازندران و یکی از شهرهای مهم شمال کشور در زمینه دانشگاهی، پزشکی، تجاری، فرهنگی، سیاسی و کشاورزی است که در طول جغرافیایی ۵۲ درجه و ۴۴ دقیقه و ۲۰ ثانیه و عرض جغرافیایی ۳۶ درجه و ۳۴ دقیقه و ۱۰ ثانیه قرار دارد. جمعیت آن در سرشماری سال ۱۳۹۰ برابر با ۲۱۹،۴۶۷ نفر و جمعیت و ۷۹۸۳۷ خانوار، بوده است و بنا بر بررسی های انجام گرفته از کل مساحت ۳۰۳۶۶ هکتاری (۳۰۳۶۰۰۰۰ مترمربع) شهر بابل ۶۹۳ هکتار یعنی ۲۲/۸ درصد از مساحت شهر دارای اسکان غیررسمی بوده که از این میان محلات موزیرج، کتی، سادات محله و هفت تن با ۴۳۲۲۴ نفر جمعیت و مساحتی حدود ۵۵۰۰ مترمربع (۱۸/۸ درصد از مساحت سکونتگاه های غیررسمی شهر) در نیمه جنوبی شهر بابل قرار دارند (وزارت راه و شهرسازی، ۱۳۹۰).



شکل ۱: موقعیت محلات هدف بر روی نقشه شهر بابل

منبع: وزارت راه و شهرسازی، ۱۳۹۰

با توجه به جدول شماره ۱، ۲۰/۷ درصد از جمعیت شهر بابل در چهار محله مورد مطالعه ساکن هستند. از اینرو در پژوهش حاضر سعی بر آن است تا میزان رضایتمندی از کیفیت زندگی در این محلات، که از محلات پرجمعیت شهر می باشند، مورد سنجش قرار گیرد.

جدول ۱: جمعیت محلات هدف در سال ۱۳۹۰

محللات	سادات محله	کتی	موزیرج	هفت تن
جمعیت	۱۱۹۸۶	۹۴۸۵	۱۱۸۹۷	۹۸۵۶
درصد	۵/۵	۳/۴	۵/۴	۴/۵

## یافته‌های تحقیق

### آمارهای توصیفی و استنباطی تحقیق به تفکیک شاخص‌های مورد مطالعه

با توجه به هدف تحقیق، شاخص‌های ۵ حوزه سکونتی، حوزه آلوده‌شد، حوزه تفریح و اوقات فراغت، حوزه امنیت و حوزه محیط زیست و بهداشت به صورت جداگانه مورد بررسی قرار می‌گیرند. ابتدا جهت بدست آوردن میزان رضایتمندی ساکنان سکونتگاه‌های غیررسمی از کیفیت محیط زندگی، از آزمون کای اسکوتر استفاده شده است. به منظور تعیین نقاط قوت و ضعف مولفه‌های مورد مطالعه، معرف‌های با میانگین بالاتر از ۳ به عنوان نقاط قوت و معرف‌های با میانگین کمتر از ۳ به عنوان ضعف نمونه مطالعه در نظر گرفته شده است (قدمی و معتمد، ۱۳۹۲: ۴۴) و در ادامه با استفاده از آزمون T-test به الویت بندی شاخص‌های مورد مطالعه پرداخته‌ایم.

### - میزان رضایتمندی از کیفیت حوزه سکونتی

مطابق جدول شماره ۲ حوزه سکونتی با سیزده شاخص مورد بررسی قرار گرفته است. همانطور که در جدول مشاهده می‌شود کمترین میزان رضایت را شاخص وجود فضای سبز در محله با میانگین ۲/۰۱ و بیشترین میزان

رضایت را شاخص رضایت از سیستم گرمایشی و سرمایشی با میانگین ۳/۲۲ دارا هستند. جهت تحلیل هریک از متغیرهای حوزه سکونتی از آزمون کای اسکوتر یک طرفه استفاده شده است. مطابق با جدول شماره ۲، مقدار کای اسکوتر یک طرفه کمتر از ۰/۰۵ است. بنابراین این فرضیه تایید می‌گردد که میزان رضایتمندی ساکنان محدوده مورد مطالعه از کیفیت حوزه سکونتی پایین می‌باشد.

جدول ۲: نتایج آزمون کای اسکوتر جهت بررسی شاخص‌های حوزه سکونتی در محدوده مورد مطالعه

شاخص‌ها	میانگین	انحراف معیار	کای اسکوتر	سطح معناداری
رضایت از اندازه خانه	۲/۸۲۹۸	۱/۳۳۳۷۰	۸/۶۰۳	۰/۰۵
رضایت از طراحی داخلی خانه	۲/۷۰۲۱	۱/۱۶۱۳۳	۵۶/۵۱۱	۰/۰۰۰
رضایت از دید و منظر خارجی خانه	۲/۸۱۵۶	۱/۱۹۹۶۶	۴۱/۵۱۱	۰/۰۰۰
رضایت از نورگیری خانه	۳/۰۴۲۶	۱/۲۷۰۳۷	۱۵/۷۶۶	۰/۰۰۳
رضایت از سیستم گرمایشی و سرمایشی خانه	۳/۲۲۳۴	۱/۲۰۰۴۲	۴۱/۹۷۲	۰/۰۰۰
رضایت از زیباسازی محله	۲/۴۴۳۲۶	۱/۰۷۳۱۱۴	۸۹/۳۸۳	۰/۰۰۰
احساس تعلق به محل سکونت	۲/۵۱۷۷	۱/۱۷۸۷۱	۵۰/۲۷	۰/۰۰۰
رضایت از دید و منظر محلات	۲/۳۶۹۵	۱/۱۵۲۹۳	۸۱/۴۴	۰/۰۰۰
رضایت از جوی و جداول خیابانها	۲/۵۹۹۳	۱/۲۳۶۶۳	۳۴/۱۴۸	۰/۰۰۰
رضایت از وجود فضاهای سبز	۲/۰۱۴۲	۱/۰۱۹۲۹	۱۳۹/۵۶	۰/۰۰۰
سازگاری کاربری‌ها با کاربری مسکونی در محلات	۲/۳۵۴۶	۱/۲۸۰۲۱	۷۰/۰۵۷	۰/۰۰۰
رضایت از برگزاری بازارهای هفتگی در محلات	۳/۰۱۴۲	۱/۲۸۲۱۶	۳۶/۴۵	۰/۰۰۰
ارتباط با همسایگان	۲/۸۲۹۸	۱/۲۴۵۳۹	۳۵/۹۰۶	۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳

براساس نتایج پژوهش در حوزه سکونتی ضعف‌هایی در شاخص‌های رضایت از اندازه خانه، رضایت از طراحی داخلی خانه، رضایت از دید و منظر خارجی خانه، رضایت از زیباسازی محلات، رضایت از دید و منظر محلات، احساس تعلق به محل سکونت، رضایت از جوی و جداول خیابانها، رضایت از وجود فضاهای سبز، سازگاری کاربری‌ها با کاربری مسکونی در محلات و ارتباط با همسایگان وجود دارد. اما قوت‌هایی در شاخص‌های رضایت از نورگیری خانه، رضایت از سیستم گرمایشی و سرمایشی خانه و برگزاری بازارهای هفتگی در محلات است. لازم به ذکر است وجود نقاط قوت در شاخص‌های مطرح شده در حد کاملاً مطلوب نیست با توجه به مقدار میانگین (عدد ۳) میزان رضایتمندی را نسبتاً مطلوب می‌توان ارزیابی نمود (جدول شماره ۳).

جدول ۳: آمار توصیفی کیفیت سکونتگاه‌های غیررسمی شهر بابل در حوزه سکونت

شاخص‌ها	نتیجه آزمون میانگین جامعه با مقدار نسبت ۳	ارزیابی
رضایت از اندازه خانه	کمتر از ۳	نامطلوب
رضایت از طراحی داخلی خانه	کمتر از ۳	نامطلوب
رضایت از دید و منظر خارجی خانه	کمتر از ۳	نامطلوب

شاخص‌ها	نتیجه آزمون میانگین جامعه با مقدار نسبت ۳	ارزیابی
رضایت از نورگیری خانه	کمتر از ۳	نامطلوب
رضایت از سیستم گرمایشی و سرمایشی خانه	نزدیک به ۳	نسبتاً مطلوب
رضایت از زیباسازی محله	نزدیک به ۳	نسبتاً مطلوب
احساس تعلق به محل سکونت	کمتر از ۳	نامطلوب
رضایت از دید و منظر محلات	کمتر از ۳	نامطلوب
رضایت از جوی و جداول خیابان‌ها	کمتر از ۳	نامطلوب
رضایت از وجود فضاهای سبز	کمتر از ۳	نامطلوب
سازگاری کاربری‌ها با کاربری مسکونی در محلات	کمتر از ۳	نامطلوب
رضایت از برگزاری بازارهای هفتگی در محلات	نزدیک به ۳	نسبتاً مطلوب
ارتباط با همسایگان	کمتر از ۳	نامطلوب

منبع: یافته‌های تحقیق ۱۳۹۳

#### - میزان رضایتمندی از کیفیت حوزه تفریح و اوقات فراغت

در جدول شماره ۴ کیفیت حوزه تفریح و اوقات فراغت با هشت شاخص مورد بررسی قرار گرفته است. کمترین میزان رضایت در این حوزه را شاخص دسترسی به کتابخانه با میانگین  $1/63$  و بیشترین رضایت را شاخص کیفیت باشگاه‌های ورزشی با میانگین  $2/73$  دارا می‌باشند. جهت تحلیل هر یک از متغیرهای حوزه تفریح و اوقات فراغت از آزمون کای اسکوتر یک طرفه استفاده شده است. مطابق با جدول شماره ۴، مقدار کای اسکوتر کمتر از  $0/05$  است. بنابراین این فرضیه تایید می‌گردد که میزان رضایتمندی ساکنان محدوده مورد مطالعه از کیفیت حوزه تفریح و اوقات فراغت پایین می‌باشد.

جدول ۴: نتایج آزمون کای اسکوتر جهت بررسی شاخص‌های حوزه تفریح و اوقات فراغت در محدوده مورد مطالعه

شاخص‌ها	میانگین	انحراف معیار	کای اسکوتر	سطح معناداری
رضایت از اندازه فضای سبز و پارک‌ها در محلات	$2/2234$	$0/96730$	$56/128$	$0/000$
رضایت از دسترسی به فضای سبز و پارک‌ها در محلات	$2/3227$	$1/16233$	$84/388$	$0/000$
رضایت از کیفیت فضای بازی کودکان در محلات	$2/3369$	$1/16747$	$73/284$	$0/000$
رضایت از دسترسی مناسب به فضای بازی کودکان در محلات	$2/2730$	$1/17200$	$104/454$	$0/000$
رضایت از کیفیت کتابخانه در محلات	$2/0319$	$0/98875$	$147/326$	$0/000$
رضایت از دسترسی مناسب به کتابخانه در محلات	$1/6348$	$0/78550$	$299/312$	$0/000$
رضایت از کیفیت باشگاه‌های ورزشی در محلات	$2/7376$	$1/18499$	$62/892$	$0/000$
رضایت از دسترسی مناسب به باشگاه‌های ورزشی در محلات	$2/4043$	$1/14113$	$90/794$	$0/000$

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳

بر اساس یافته‌های پژوهش، میزان رضایتمندی از کیفیت محیط زندگی در هشت شاخص حوزه تفریح و اوقات فراغت ضعیف وجود دارد بطوریکه این مقدار در شاخص دسترسی مناسب به کتابخانه کاملاً نامطلوب و در باقی



شاخص ها نامطلوب ارزیابی گردید. بررسی های میدانی در محدوده مورد مطالعه صحت این امر را تایید می نماید (جدول شماره ۵).

جدول ۵: آمار توصیفی کیفیت سکونتگاه های غیررسمی شهر بابل در حوزه تفریح و اوقات فراغت

شاخص ها	نتیجه آزمون میانگین جامعه با مقدار نسبت ۳	ارزیابی
رضایت از اندازه فضای سبز و پارک ها در محلات	کمتر از ۳	نامطلوب
رضایت از دسترسی به فضای سبز و پارک ها در محلات	کمتر از ۳	نامطلوب
رضایت از کیفیت فضای بازی کودکان در این محلات	کمتر از ۳	نامطلوب
رضایت از دسترسی مناسب به فضای بازی کودکان در این محلات	کمتر از ۳	نامطلوب
رضایت از کیفیت کتابخانه در این محلات	کمتر از ۳	نامطلوب
رضایت از دسترسی مناسب به کتابخانه در این محلات	کمتر از ۳	نامطلوب
رضایت از کیفیت باشگاه های ورزشی در این محلات	کمتر از ۳	نامطلوب
رضایت از دسترسی مناسب به باشگاه های ورزشی در این محلات	کمتر از ۳	نامطلوب

منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۳

#### - میزان رضایتمندی از کیفیت حوزه آمد و شد

مطابق جدول شماره ۶ حوزه آمد و شد با دوازده شاخص مربوط به آن مورد بررسی قرار گرفته است. یافته های تحقیق نشان می دهند که کمترین میزان رضایت را شاخص معابر سواره با عرض مناسب با میانگین ۲/۳۶ و بیشترین میزان رضایت را شاخص کیفیت خدمات درمانی با میانگین ۳/۷۲ دارار هستند. جهت تحلیل هر یک از متغیرهای حوزه آمد و شد از آزمون کای اسکوتر یک طرفه استفاده شده است. مطابق با جدول شماره ۶، مقدار کای اسکوتر یک طرفه کمتر از ۰/۰۵ است. بنابراین این فرضیه تایید می گردد که میزان رضایتمندی ساکنان محدوده مورد مطالعه از کیفیت حوزه آمد و شد پایین می باشد.

جدول ۶: نتایج آزمون کای اسکوتر جهت بررسی شاخص های حوزه آمد و شد در محدوده مورد مطالعه

شاخص ها	میانگین	انحراف معیار	کای اسکوتر	سطح معناداری
رضایت از دسترسی به مراکز درمانی	۳/۴۵۰۴	۱/۲۰۷۶۳	۸۷/۱۸۴	۰/۰۰۰
رضایت از کیفیت مراکز درمانی	۳/۷۲۳۴	۱/۱۴۱۹۳	۳۸/۰۷۱	۰/۰۰۰
رضایت از دسترسی به مراکز آموزشی	۳/۴۳۹۷	۱/۱۰۲۳۷	۷۵/۰۵۷	۰/۰۰۰
رضایت از کیفیت مراکز آموزشی	۳/۱۷۷۳	۱/۳۰۵۸۰	۵۱/۳۶۹	۰/۰۰۰
رضایت از ترافیک درون محله ای	۲/۴۰۴۳	۱/۱۸۶۹۹	۷۳/۷۸	۰/۰۰۰
رضایت از حمل و نقل عمومی	۳/۳۹۰۱	۱/۱۹۱۷۵	۵۳/۱۷۷	۰/۰۰۰
رضایت از معابر پیاده با سطح پوشش مناسب	۲/۵۲۴۸	۱/۲۵۷۴۷	۵۹/۶۷۷	۰/۰۰۰
رضایت از معابر سواره با سطح پوشش مناسب	۲/۹۴۶۸	۱/۳۸۳۹۵	۱۳/۲۸۴	۰/۰۱
رضایت از برخورداری معابر پیاده با عرض مناسب	۲/۳۷۵۹	۱/۱۹۳۵	۶۱/۱۹۱	۰/۰۰۰
رضایت از برخورداری معابر سواره با عرض مناسب	۲/۳۶۱۷	۱/۳۸۲۵۴	۳۰/۵۱۸	۰/۰۰۰

شاخص‌ها	میانگین	انحراف معیار	کای اسکوئر	سطح معناداری
رضایت از جای پارک ماشین در محل سکونت	۲/۷۴۴۷	۱/۳۶۲۴۶	۵۶/۶۱۷	۰/۰۰۰
رضایت از هزینه‌های رفت‌وآمد بین محله و مرکز شهر	۳/۵۰۷۱	۱/۳۸۱۷۴	۴۵/۵۵۵	۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳

براساس نتایج پژوهش در حوزه آمد و شد ضعف‌هایی در شاخص‌های رضایت از ترافیک درون محله‌ای، رضایت از معابر پیاده با سطح پوشش مناسب، رضایت از معابر سواره با سطح پوشش مناسب، رضایت از برخورداری معابر پیاده با عرض مناسب، رضایت از برخورداری معابر سواره با عرض مناسب و رضایت از جای پارک ماشین در محل سکونت وجود دارد. اما قوت‌هایی در شاخص‌های رضایت از دسترسی به مراکز درمانی، رضایت از کیفیت مراکز درمانی، رضایت از دسترسی به مراکز آموزشی، رضایت از کیفیت مراکز آموزشی، رضایت از هزینه‌های رفت‌وآمد بین محله و مرکز شهر و رضایت از حمل‌ونقل عمومی است. لازم به ذکر است وجود نقاط قوت در شاخص‌های مطرح شده در حد کاملاً مطلوب نیست با توجه به مقدار میانگین (عدد ۳) میزان رضایتمندی را نسبتاً مطلوب می‌توان ارزیابی نمود (جدول شماره ۷).

جدول ۷: آمار توصیفی کیفیت سکونتگاه‌های غیررسمی شهر بابل در حوزه آمد و شد

شاخص‌ها	نتیجه آزمون میانگین جامعه با مقدار نسبت ۳	ارزیابی
رضایت از دسترسی به مراکز درمانی	کمتر از ۳	نامطلوب
رضایت از کیفیت مراکز درمانی	کمتر از ۳	نامطلوب
رضایت از دسترسی به مراکز آموزشی	کمتر از ۳	نامطلوب
رضایت از کیفیت مراکز آموزشی	کمتر از ۳	نامطلوب
رضایت از ترافیک درون محله‌ای	کمتر از ۳	نامطلوب
رضایت از حمل‌ونقل عمومی	کمتر از ۳	نامطلوب
رضایت از معابر پیاده با سطح پوشش مناسب	کمتر از ۳	نامطلوب
رضایت از معابر سواره با سطح پوشش مناسب	کمتر از ۳	نامطلوب
رضایت از برخورداری معابر پیاده با عرض مناسب	کمتر از ۳	نامطلوب
رضایت از برخورداری معابر سواره با عرض مناسب	کمتر از ۳	نامطلوب
رضایت از جای پارک ماشین در محل سکونت	کمتر از ۳	نامطلوب
رضایت از هزینه‌های رفت‌وآمد بین محله و مرکز شهر	کمتر از ۳	نامطلوب

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳

#### - میزان رضایتمندی از کیفیت حوزه امنیت

حوزه امنیت با دوازده شاخص مورد بررسی قرار گرفته است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهند که کمترین میزان رضایت را شاخص عملکرد به موقع پلیس با میانگین ۲/۴۵ و بیشترین میزان رضایت را شاخص روشنایی معابر در شب با میانگین ۳/۶۹ دارار هستند. جهت تحلیل هریک از متغیرهای حوزه امنیت از آزمون کای اسکوئر یک طرفه

استفاده شده است. از آنجاییکه مقدار کای اسکوتر کمتر از ۰/۰۵ است بنابراین این فرضیه تایید می گردد که میزان رضایتمندی ساکنان محدوده مورد مطالعه از کیفیت حوزه امنیت پایین می باشد (جدول شماره ۸).

جدول ۸: نتایج آزمون کای اسکوتر جهت بررسی شاخص‌های حوزه امنیت در محدوده مورد مطالعه

شاخص‌ها	میانگین	انحراف معیار	کای اسکوتر	سطح معناداری
رضایت از وجود فضای بی‌دفاع در محله	۳/۱۳۴۸	۱/۳۴۵۷۲	۷۰/۴۲۶۹۵	۰/۰۰۰
رضایت از رفت‌وآمد ولگردان و بزهکاران در محله	۲/۸۳۳۳	۱/۲۶۱۴۸	۴۹/۵۹۶	۰/۰۰۰
رضایت از کاهش اعتیاد در محله	۲/۶۲۴۱	۱/۲۱۶۹۶	۸۹/۹۷۹	۰/۰۰۰
رضایت از عملکرد به‌موقع پلیس	۲/۴۵۳۹	۱/۱۸۳۹۷	۱۶۸/۶۸۸	۰/۰۰۰
رضایت از بیرون رفتن زنان در ساعات پایانی شب	۳/۳۱۹۱	۱/۲۷۵۶۶	۸۳/۸۵۱	۰/۰۰۰
رضایت از سرقت خودرو در محله	۳/۴۵۷۴	۱/۱۰۶۴۲	۹۴/۴۵۴	۰/۰۰۰
رضایت از وقوع سرقت از واحد مسکونی در محله	۳/۶۶۶۷	۱/۱۳۹۱۹	۶۰/۰۵۷	۰/۰۰۰
وجود ساختمانهای متروکه و فرسوده	۳/۲۸۰۱	۱/۲۴۶۸۷	۱۰۸/۷۶۶	۰/۰۰۰
رضایت از نظم معابر	۳/۰۹۵۷	۱/۱۵۷۳۹	۱۲۱/۱۵۶	۰/۰۰۰
رضایت از روشنایی در معابر اصلی	۲/۸۴۰۴	۱/۲۱۹۳۹	۷۸/۶۵	۰/۰۰۰
رضایت از روشنایی در معابر فرعی	۲/۷۴۸۲	۱/۵۰۳۴۱	۴۴/۲۰۶	۰/۰۰۰
رضایت از روشنایی معابر در شب	۳/۶۹۱۵	۱/۰۸۰۶۶	۸۴/۸۷۹	۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳

یافته‌های پژوهش در حوزه امنیت نشان می دهد که ضعف‌هایی در شاخص‌های رضایت از ترافیک درون محله‌ای، رضایت از معابر پیاده با سطح پوشش مناسب، رضایت از معابر سواره با سطح پوشش مناسب، رضایت از برخورداری معابر پیاده با عرض مناسب، رضایت از برخورداری معابر سواره با عرض مناسب و رضایت از جای پارک ماشین در محل سکونت وجود دارد. اما قوت‌هایی در شاخص‌های رضایت از دسترسی به مراکز درمانی، رضایت از کیفیت مراکز درمانی، رضایت از دسترسی به مراکز آموزشی، رضایت از کیفیت مراکز آموزشی، رضایت از هزینه‌های رفت‌وآمد بین محله و مرکز شهر و رضایت از حمل‌ونقل عمومی است. لازم به ذکر است وجود نقاط قوت در شاخص‌های مطرح شده در حد کاملاً مطلوب نیست با توجه به مقدار میانگین (عدد ۳) میزان رضایتمندی را نسبتاً مطلوب می توان ارزیابی نمود (جدول شماره ۹).

جدول ۹: آمار توصیفی کیفیت سکونتگاه‌های غیررسمی شهر بابل در حوزه امنیت

شاخص‌ها	نتیجه آزمون میانگین جامعه با مقدار نسبت ۳	ارزیابی
رضایت از وجود فضای بی‌دفاع در محله	کمتر از ۳	نا مطلوب
رضایت از رفت‌وآمد ولگردان و بزهکاران در محله	کمتر از ۳	نا مطلوب
رضایت از کاهش اعتیاد در محله	کمتر از ۳	نا مطلوب
رضایت از عملکرد به‌موقع پلیس	کمتر از ۳	نا مطلوب
رضایت از بیرون رفتن زنان و کودکان در ساعات پایانی شب	کمتر از ۳	نا مطلوب

رضایت از سرقت خودرو در محله	کمتر از ۳	نا مطلوب
رضایت از وقوع سرقت از واحد مسکونی در محله	کمتر از ۳	نا مطلوب
وجود ساختمانهای متروکه و فرسوده	کمتر از ۳	نا مطلوب
رضایت از نظم معابر	کمتر از ۳	نا مطلوب
رضایت از روشنایی در معابر اصلی	کمتر از ۳	نا مطلوب
رضایت از روشنایی در معابر فرعی	کمتر از ۳	نا مطلوب
رضایت از روشنایی معابر در شب	کمتر از ۳	نا مطلوب

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳

### - میزان رضایتمندی از کیفیت حوزه محیط‌زیست و بهداشت

مطابق جدول شماره ۱۰ حوزه محیط‌زیست و بهداشت با ده شاخص مربوط به آن مورد بررسی قرار گرفته است. همانطور که در یافته‌های پژوهش مشاهده می‌شود کمترین میزان رضایت را شاخص‌های آلودگی صوتی و دفع فاضلاب خانگی در جوی معابر به ترتیب با میانگین ۲/۱۶ و ۲/۲۹ و بیشترین میزان رضایت را شاخص‌های جمع‌آوری زباله، تنظیف بموقع معابر و دسترس به آب مناسب با میانگین ۳/۵۷، ۳/۵۶ و ۳/۳۵ دارا هستند. جهت تحلیل هریک از متغیرهای حوزه محیط‌زیست و بهداشت از آزمون کای اسکوئر یک طرفه استفاده شده است. مطابق با جدول شماره ۱۰، مقدار کای اسکوئر کمتر از ۰/۰۵ است. بنابراین این فرضیه تایید می‌گردد که میزان رضایتمندی ساکنان محدوده مورد مطالعه از کیفیت حوزه محیط‌زیست و بهداشت پایین می‌باشد.

جدول ۱۰: نتایج آزمون کای اسکوئر جهت بررسی شاخص‌های حوزه محیط‌زیست و بهداشت در محدوده مورد مطالعه

شاخص‌ها	میانگین	انحراف معیار	کای اسکوئر	سطح معناداری
میزان رضایت از دفع فاضلاب خانگی در جوی معابر	۲/۲۹۰۸	۱/۲۵۷۲۳	۷۱/۷۹۴	۰/۰۰۰
میزان رضایت از ایمنی محله از نظر وقوع سیلاب	۲/۴۷۱۶	۱/۰۵۴۱۸	۷۷/۳۲۶	۰/۰۰۰
میزان رضایت از وجود حشرات موذی	۲/۶۷۷۳	۱/۱۱۵۴۶	۶۹/۵۲۵	۰/۰۰۰
میزان رضایت از آلودگی‌های صوتی	۲/۱۶۶۷	۱/۱۹۴۸۴	۱۱۲/۰۴۳	۰/۰۰۰
میزان رضایت از آلودگی معابر و مکان‌های عمومی	۲/۸۵۸۲	۱/۲۳۷۵۰	۶۷/۳۹۷	۰/۰۰۰
میزان رضایت از تنظیف دائمی معابر و جوی‌ها توسط شهرداری	۳/۵۶۰۳	۱/۲۷۸۷۳	۵۷/۶۸۱	۰/۰۰۰
میزان رضایت از دسترسی مناسب به آب شرب تمیز	۳/۳۵۱۱	۱/۲۳۱۶۲	۶۴/۰۲۸	۰/۰۰۰
میزان رضایت از جمع‌آوری زباله	۳/۵۷۰۹	۱/۱۶۴۵۴	۶۳/۷۰۹	۰/۰۰۰
رضایت از نگهداری دام در محله	۲/۴۲۹۱	۱/۲۵۲۸۷	۶۷/۰۰۷	۰/۰۰۰
رضایت از سلامت هوای شهر	۲/۷۳۰۵	۱/۴۳۱۱۲	۳۲/۹۲۹	۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳

براساس نتایج پژوهش در حوزه محیط‌زیست و بهداشت ضعف‌هایی در شاخص‌های میزان رضایت از دفع فاضلاب خانگی در جوی معابر، میزان رضایت از ایمنی محله از نظر وقوع سیلاب، میزان رضایت از وجود حشرات

موذی و موش در جوی معابر، رضایت از سلامت هوای شهر، رضایت از سروصدای محلات، رضایت از نگهداری دام در محله و آلودگی‌های صوتی و میزان رضایت از آلودگی معابر و مکان‌های عمومی وجود دارد. اما قوت‌هایی در شاخص‌های میزان رضایت از دسترسی مناسب به آب شرب تمیز، میزان رضایت از دسترسی مناسب به آب شرب تمیز و میزان رضایت از جمع‌آوری زباله و پسماندهای خانگی است. لازم به ذکر است وجود نقاط قوت در شاخص‌های مطرح شده در حد کاملاً مطلوب نیست با توجه به مقدار میانگین (عدد ۳) میزان رضایتمندی را نسبتاً مطلوب می‌توان ارزیابی نمود (جدول شماره ۱۱).

جدول ۱۱: آمار توصیفی کیفیت سکونتگاه‌های غیررسمی شهر بابل در حوزه محیط زیست و بهداشت

شاخص‌ها	نتیجه آزمون میانگین جامعه با مقدار نسبت ۳	ارزیابی
میزان رضایت از دفع فاضلاب خانگی در جوی معابر	کمتر از ۳	نامطلوب
میزان رضایت از ایمنی محله از نظر وقوع سیلاب	کمتر از ۳	نامطلوب
میزان رضایت از وجود حشرات موذی	کمتر از ۳	نامطلوب
میزان رضایت از آلودگی‌های صوتی	کمتر از ۳	نامطلوب
میزان رضایت از آلودگی معابر و مکان‌های عمومی	کمتر از ۳	نامطلوب
میزان رضایت از نظیف دائمی معابر و جوی‌ها توسط شهرداری	کمتر از ۳	نامطلوب
میزان رضایت از دسترسی مناسب به آب شرب تمیز	کمتر از ۳	نامطلوب
میزان رضایت از جمع‌آوری زباله	کمتر از ۳	نامطلوب
رضایت از نگهداری دام در محله	کمتر از ۳	نامطلوب
رضایت از سلامت هوای شهر	کمتر از ۳	نامطلوب

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳

#### - رتبه‌بندی شاخص‌های مورد مطالعه

نتایج جدول شماره ۱۲ و نمودار شماره وضعیت کلی رضایتمندی محلات خودرو شهر بابل را از کیفیت محیط زندگی نشان می‌دهد. همان‌طور که مطرح گردید عدد ۳ بعنوان میانه نظری رضایتمندی انتخاب شد یعنی اگر میانگین شاخص‌های تحقیق کمتر از ۳ باشند (با توجه به گزینه‌ها که از خیلی کم به خیلی زیاد تعریف شده بودند) میزان رضایتمندی در آن شاخص‌ها پایین و اگر بالاتر از ۳ باشند رضایتمندی زیاد است. از اینرو براساس نتایج استخراج شده از آزمون T-test از میان ۵ شاخص مورد بررسی در تحقیق؛ شاخص اوقات فراغت با میانگین ۲/۱۵ از پایترین رضایتمندی از کیفیت محیط زندگی برخوردار بوده است. دیگر شاخص‌ها به ترتیب محیط زیست با میانگین ۲/۳۱، سکونت با میانگین ۲/۶۱، امنیتی با میانگین ۳/۰۹ و آمد و شد با میانگین ۳/۱۷ از کمترین تا بیشترین رضایتمندی از کیفیت محیط زیست اعلام گردیدند. با توجه به میانگین شاخص‌ها و سطح معناداری که مقدار آن (sig=۰/۰۰۰) کمتر از ۰/۰۵ بدست آمده می‌توان چنین استنباط نمود که بطور کلی میزان رضایتمندی ساکنان سکونتگاه‌های خودرو از کیفیت محیط زندگی در محلات شهر بابل پایین است.

جدول ۱۲: رتبه بندی حوزه های مورد مطالعه با آزمون T-test

شاخص‌ها	t	Df	میانگین	رتبه میانگین	تفاوت میانگین	سطح معناداری
حوزه اوقات فراغت	-۱۷/۳۱۱	۲۸۲	۲/۱۵۰۴	۱	۰/۰۹۵۴۵	۰/۰۰۰
حوزه محیط زیست	-۷/۶۲۴	۲۸۲	۲/۳۱۰۶	۲	۰/۱۷۹۵۰	۰/۰۰۰
حوزه سکونتی	-۳/۳۰۸	۲۸۲	۲/۶۱۷۷	۳	-۰/۴۴۹۶۵	۰/۰۰۰
حوزه امنیت	۴/۴۱۵	۲۸۲	۳/۰۹۵۴	۴	-۰/۰۸۲۳۲	۰/۰۰۰
حوزه آمد و شد	۷/۷۰۰	۲۸۲	۳/۱۷۹۵	۵	-۰/۱۸۹۳۶	۰/۰۰۰

منبع: یافته های تحقیق ۱۳۹۳

### نتیجه گیری

امروزه اهمیت محیط های مسکونی شهری به عنوان سکونتگاه‌های اصلی مردم، روز به روز در حال افزایش است. به طوری که این محیط‌ها در وهله اول ابزار مهمی برای توسعه انواع شاخص‌های زندگی نظیر سلامت، خانواده، کار یا فراغت و... را فراهم می‌آورند. دوم اینکه، جمعیت زیادی در نواحی به شدت شهرنشین شده زندگی می‌کنند و یا در آینده‌ای نزدیک زندگی خواهند کرد که می‌بایست به کیفیت محیط سکونت آنها توجه ویژه شود (رفیعیان و مولوی، ۱۳۹۱: ۱۰). پژوهش حاضر با هدف بررسی میزان رضایتمندی ساکنان سکونتگاه‌های غیررسمی شهر بابل (محلات هفت تن، کتی، سادات محله و موزیرج) از کیفیت محیط زندگی انجام گرفته است. روش تحقیق از نظر هدف کاربردی و بر اساس گردآوری داده‌ها توصیفی-پیمایشی است. شیوه گردآوری داده‌ها کتابخانه‌ای و میدانی می‌باشد. که در روش میدانی از پرسشنامه در طیف لیکرت بهره گرفته شده است. شاخص‌های مورد بررسی در تحقیق شامل حوزه‌های مسکن، آلوده‌شد، تفریح و اوقات فراغت، امنیت و محیط زیست و بهداشت می‌باشند. از اینرو جهت تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده پژوهش، از روش‌های آماری T-test و کای اسکوئر یک طرفه استفاده شده است. پس از تحلیل توصیفی و پیمایشی در حوزه‌های مورد مطالعه نتایج زیر بدست آمده است:

- با توجه به نتایج بدست آمده از میانگین شاخص‌ها در حوزه‌های مختلف می‌توان چنین نتیجه گرفت که با توجه به این که میزان رضایتمندی در طیفی از رضایتمندی خیلی کم با امتیاز ۱، کم با امتیاز ۲، متوسط با امتیاز ۳، زیاد با امتیاز ۴ و خیلی زیاد با امتیاز ۵ تعریف گردیدند، میانگین رضایتمندی ساکنان محدوده مورد مطالعه از کیفیت محیط زندگی‌شان کمتر از عدد ۳ بدست آمده است که نشان دهنده میزان رضایتمندی پایین ساکنین از کیفیت محیط زندگی‌شان می‌باشد.
- با توجه به نتایج بدست آمده از آزمون کای اسکوئر یک طرفه (سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ درصد) می‌توان چنین استنباط نمود که میزان رضایتمندی ساکنان محدوده مورد مطالعه از کیفیت محیط زندگی در همه حوزه‌ها (سکونتی، تفریحی و اوقات فراغت، آمد و شد، امنیت و محیط زیست و بهداشت) پایین می‌باشد.
- یافته‌های بدست آمده از ارزیابی شاخص‌های کیفیت سکونتگاه‌های غیررسمی محلات مورد مطالعه کمتر از ۳ می‌باشد که نشان از کیفیت نامطلوب شاخص‌های مورد مطالعه دارد.

- در رتبه بندی کلی نتایج تحلیل T-Test نشان می‌دهد که سطح معناداری تمام شاخص‌ها کمتر از ۰/۰۵ درصد می‌باشد. با توجه به میانگین شاخص‌ها، حوزه اوقات فراغت و تفریحی با میانگین ۲/۱۵ از کمترین رتبه و رضایتمندی و حوزه آمد و شد با میانگین ۳/۱۷ از بیشترین رتبه و رضایتمندی برخوردار بوده‌اند.

بطور کلی یافته‌های تحقیق و مشاهدات میدانی نگارندگان، کیفیت محیط زندگی در محدوده مورد مطالعه را نامطلوب و رضایت از آن را کم ارزیابی می‌کند. لذا جهت بالابردن کیفیت محیط زندگی در محلات مورد مطالعه نیاز به برنامه‌ریزی و توجه مدیران محلی می‌باشد. در این راستا هرگونه برنامه‌ریزی در جهت ارتقا کیفیت زندگی، الویت اول بهبود حوزه اوقات فراغت و تفریحی می‌باشد. در الویت‌های دوم و سوم توجه به حوزه‌های سکونت و محیط‌زیست و بهداشت از اهمیت بالایی برخوردار است. همچنین لازم به ذکر است که در حوزه امنیت نتایج حاصل از تحقیق با مشاهدات میدانی نگارندگان مطابقت ندارد یعنی، میزان رضایت و مطلوبیت این حوزه مانند سایر حوزه‌های مورد مطالعه پایین می‌باشد. لذا پیشنهاد می‌گردد در تحقیقات بعدی پژوهشگران این مسئله را مورد مطالعه قرار دهند.

## منابع و مأخذ

- ۱- اسماعیل‌پور، نجما (۱۳۸۹)، بررسی وضعیت مسکن در سکونتگاه‌های غیررسمی و ارائه راهبردهای ساماندهی آن‌ها نمونه موردی محله حسن‌آباد یزد، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال اول، شماره چهارم، بهار ۱۳۸۹، صص ۹۵-۱۱۲.
- ۲- اورنگ، ملاح (۱۳۸۶)، "سنجش کیفیت محیط در بازسازی‌های پس از سانحه"، مطالعه موردی: فضاهای عمومی شهر بم، پایان نامه کارشناسی ارشد شهرسازی، دانشگاه تربیت مدرس.
- ۳- زیاری، کرامت الله، سالاروندیان، فاطمه، قنبری نسب، علی، حبیبی، لیلا (۱۳۹۲)، بررسی و تحلیل تطبیقی تفاوت‌های سکونتگاه‌های غیررسمی شیراز (موارد مطالعه شهرک بهار، مهدی آباد و سهل آباد)، فصلنامه آمایش محیط، شماره ۲۱، صص ۳۹-۶۴.
- ۴- داداش‌پور، هاشم، علی زاده، بهرام (۱۳۸۹)، رابطه بین امنیت تصرف و کیفیت مسکن در سکونتگاه غیررسمی اسلام‌آباد شهر تهران، نشریه هویت شهر، سال پنجم، شماره ۷، پاییز و زمستان ۸۹، صص ۳۱-۴۲.
- ۵- شکوهی، محمد اجزاء، شیرازی، علی، خداداد، مقدم (۱۳۹۲)، بررسی عوامل موثر بر ارتقاء کیفیت زندگی شهری در سکونتگاه‌های غیررسمی پنج تن آل عبا (التیمور مشهد)، دو فصلنامه جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، شماره ۲۱ پاییز و زمستان ۹۲، صص ۵۹-۸۰.
- ۶- شیعه، اسماعیل، حبیبی، کیومرث، کمالی نسب، حامد (۱۳۸۹)، الگوی شناسایی سکونتگاه‌های غیررسمی با بکارگیری مدل AHP در محیط GIS نمونه شهر کرج، مجله آرمانشهر، شماره ۴، بهار و تابستان ۸۹، صص ۸۵-۷۷.

- ۷- قدمی، مصطفی، معتمد، سمانه (۱۳۹۲)، بررسی کیفیت زندگی در شهرهای کوچک با تاکید بر تاکید بر بعد سلامت فردی، اجتماعی (مطالعه موردی: شهر نور، استان مازندران)، جغرافیا و برنامه ریزی محیطی، سال ۲۴، پیاپی ۴۹، شماره ۱، بهار ۱۳۹۲، صص ۳۳-۵۰.
- ۸- کوبکی، افشین (۱۳۸۶)، معیارهای ارزیابی کیفیت زندگی در مراکز شهری، نشریه هویت شهر، شماره ۱، صص ۷۵-۸۷.
- ۹- وزارت راه و شهرسازی (۱۳۹۰)، گزارش مطالعاتی طرح ساماندهی سکونتگاه‌های غیررسمی، شهر بابل.
- ۱۰- هادی‌زاده بزاز، مریم (۱۳۸۲)، حاشیه نشینی و راهکارهای ساماندهی آن در جهان، شهرداری مشهد، چاپ اول.
- 11- Brunt, L. and Penelosa, C.G. (2012). State capacity, urbanization and the onset of modern economic growth. *International Journal of Socio-Economic Development*, 13(4): 68-90.
- 12- Darkey D., and Kriuki A., 2013, A Study on Quality of Life in Mathare, Nairobi, Kenya, *J Hum Ecol*, 41(3), pp207-219, <http://www.krepublishers.com>
- 13- Huchzermeyer, M. and Karam, A. (2006). The continuing challenge of informal settlements: An introduction, In Huchzermeyer, M. and Huchzermeyer, M. and Karam, A. (2006). The continuing challenge of informal settlements: An introduction, In Huchzermeyer, M. and Karam, A. (eds), *Informal settlements, A perpetual challenge*. Cape Town: University of Cape Town.
- 14- Jouns, Pual, (2012), The Challenges of Implementing Millennium - Development Goal Target 7D in Pacific ISLAND Towns and Cities, *Asia-Pacific Development Journal* VOL.19, NO. 1, pp 139-162.
- 15- Moolla, R, Kotze, N, Block, L., 2011, Housing satisfaction and quality of life in RDP houses in Braamfischerville, Soweto: A South African case study, *Urbani izziv*, volume 22, no. 1, pp138-143.
- 16- Naceur, F, (2013), Impact of urban upgrading on perceptions of safety in informal settlements: Case study of Bouakal, Batna, [Frontiers of Architectural Research](http://www.elsevier.com/locate/foar) ,Vol.2,Issue4, pp 400-408. [www.elsevier.com/locate/foar](http://www.elsevier.com/locate/foar)
- 17- Olajide, Oluwafemi, (2010), Urban Poverty and Environmental Conditions in Informal Settlements of Ajegunle, Lagos Nigeria, pp 827-836, <http://www.corp.at>
- 18- Rana, M.M.P. (2011). Urbanization and sustainability: challenges and strategies for sustainable urban development in Bangladesh, *Environ Dev Sustain*, 13: 237-256.
- 19- UN/HABITAT, (2014), united Nations Human Settlements Programme, [www.unhabitat.org/whd](http://www.unhabitat.org/whd).
- 20- Weldegebrirl, Daniel, (2011), Informal Settlement in Ethiopia, the Case of two Kebeles in Bahir Dar City ,pp 1-27, [www. fig.net/pub/fig2011](http://www.fig.net/pub/fig2011)
- 21- Wokekoro E., Owei O. B., (2014), An Assessment of Residential Quality of Life in Informal Settlements in Port Harcourt Municipality, *IOSR Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS)* Volume 19, Issue 3, Ver. III (Mar. 2014), PP 11-26 [www.iosrjournals.org](http://www.iosrjournals.org),
- 22- Ziblim, A., (2013). The dynamics of informal settlements upgrading in South Africa. *Habitat International*, (37): 316-334.





پروپوزیشن گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی  
پرتال جامع علوم انسانی